

Motion till riksdagen 2005/06:Ju383

av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

Sexhandeln med kvinnor och barn

Motionen delad mellan flera utskott

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Människohandel för sexuella ändamål – en skamfläck för Europa	3
Vilka är offren?	4
Människohandelns fruktansvärda konsekvenser	5
Människohandeln – en del av den organiserade brottsligheten	5
Vässa verktygen mot organiserad brottslighet.....	7
Biometriska kännetecken i pass	7
Kopplingen mellan prostitution och människohandel	8
Bekämpa sexslavhandeln – slå mot efterfrågan på sexuella tjänster	8
Skärp sexköpslagen – inför brottet grovt sexköp	8
Stärk samarbetet mot prostitution och människohandel inom EU.....	9
Förändra lagstiftningen mot människohandel	9
Samla krafterna mot människohandel	11
Säg ja till arbetskraftsinvandring.....	11
Bevilja permanenta uppehållstillstånd.....	11
Förbättra utbildningen för hela rättsväsendet och socialtjänsten.....	12
Socialdepartementet måste ta större ansvar.....	12
Riktade jämställdhetsinsatser behövs för att stoppa sexhandeln	13
EU – en central aktör i kampen mot människohandel	13
Stärk Europol	13
Utöka samarbetet och utbildningen av rättsliga myndigheter	14
Inrätta EU-program för vittnesskydd och brottsoffers säkerhet	15
Harmonisering av lagstiftningen mot människohandel och snabbare implementering	15
Stärk det internationella samarbetet mot människohandel	16

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster och införa brottet grovt sexköp.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att polis, åklagare och socialtjänst måste stärka arbetet och samarbetet mot prostitution.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att stärka samarbetet inom och utom EU mot människohandel.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetet med att presentera en förändrad lagstiftning gällande människohandelsbrottet bör påskyndas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att offer för människohandel i normalfallet skall beviljas permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för personal inom rättsväsendet och socialtjänsten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialtjänstens uppdrag när det gäller offer för människohandel förtydligas.²
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riktade jämställdhetsinsatser för att stoppa sexhandeln.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenska staten och kommunerna bör föregå med gott exempel och anta uppförandekoder för alla personer som på deras uppdrag är verksamma utomlands.³
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nolltolerans mot att internationella organisationers personal utnyttjar offer för människohandel eller begår andra övergrepp mot civila.³
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU skall verka för att utöka det internationella samarbetet och utbildning om människohandel i EU:s medlemsländer.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU skall verka för att införa ett EU-program för vittnesskydd och brottsoffers säkerhet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU skall verka för att harmonisera lagstiftningen mot människohandel och påskynda implementeringen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU skall verka för att utöka det internationella samarbetet mot människohandel.³

¹ Yrkande 5 hänvisat till SfU.

² Yrkande 7 hänvisat till SoU.

Fel! Okänt namn på

³ Yrkandena 9, 10 och 14 hänvisade till UU.

Fel! Okänt namn på

Människohandel för sexuella ändamål – en skamfläck för Europa

Varje år tvingas hundratusentals kvinnor och barn från fattiga områden runt om i världen in i prostitution och sexslavarbete. Människohandel för sexuella ändamål är vår tids slavhandel. Denna slavhandel berör de flesta länder världen över. Det är svårt att få fram exakta siffror på hur många som faller offer för denna cyniska och människovridiga handel men enligt FN beräknas uppskattningsvis 600 000 – 800 000 människor varje år falla offer för människohandeln. Inte ens under den mest intensiva afrikanska slavhandeln till Amerika på 1860-talet kom antalet offer upp i dessa siffror.

Sexslavhandeln kan idag jämföras med vapen- och narkotikahandeln när det gäller lönsamhet för förövarna. Men till skillnad från narkotika som ofta kan säljas en gång, kan i stället en och samma kvinna säljas ett flertal gånger. Hon kan utnyttjas och förnedras om och om igen.

Det råder inga tvivel om att fattigdomen spelar en stor roll för förekomsten av människohandel. Om inte kvinnorna upplevde att deras livssituation i många avseenden var så miserabel att de var beredda att lämna sitt öde i händerna på okända människor, så skulle sannolikt denna handel inte vara lika omfattande som den är idag. Men vi tror att det är för enkelt att enbart säga att människohandel skulle upphöra om fattigdomen utrotades. Orsakerna till människohandel finns att söka i politiska, ekonomiska, sociala och juridiska faktorer. Det är i detta sammanhang viktigt att slå fast att sexslavhandel aldrig hade kunnat bli en så lönsam handel om det inte fanns en strukturell underordning av kvinnor och barn. Sexslavhandeln hade heller aldrig blivit så stor om det inte funnits en efterfrågan hos människor som anser att deras egna behov står över andra människors rätt till ett människovärdigt liv.

Människohandel handlar om grundläggande mänskliga rättigheter. Ingen människa ska behöva utstå den fysiska och psykiska tortyr som det innebär att bli såld till människor som inte skyr några som helst medel för att tjäna pengar på andra människors kroppar. Ingen människa ska kunna frångå rätten till ett människovärdigt liv.

När det gäller offren för människohandeln i Europa, kommer de främst från de öst- och centraleuropeiska länderna. Moldavien, som är Europas minsta och fattigaste land, är ett av de länder som många flickor rekryteras från. De flesta av kvinnorna och barnen som förs in i Sverige kommer från geografiskt närbelägna länder som Estland, Litauen, Polen och Ryssland. Utbredningen av prostitution är generellt sett mindre i Sverige jämfört med andra europeiska länder. Det mesta talar för att den svenska sexköpslagen bidragit till att Sverige kommit att anses som ett ”svårt land” att verka i, man kan inte erbjuda sexuella tjänster offentligt och det är mera komplicerat att skaffa kunder. Enligt Rikskriminalpolisens rapport ”Människohandel för sexuella ändamål” (KUT-rapport 2004:2, lägesrapport 6, 1 jan–31 dec. 2003), beräknades år 2003 mellan 400 och 600 kvinnor vara offer för människohandel i Sverige. Men siffrorna behöver inte nödvändigtvis tolkas som att det skett en ökning av antalet offer. Det kan, som Rikskriminalpolisen konstaterar,

rar, vara ett resultat av att polisen tidigare bedömt antalet offer för lågt. I Rikskriminalpolisens senaste rapport avstår man från att göra en ny uppskattning.

Termen människohandel eller "trafficking" kan ha flera olika betydelser, exempelvis människohandel för arbetskraftsexploatering, sexuella ändamål, barnarbete eller människosmuggling. Här fokuserar vi på människohandel för sexuella ändamål. Det innebär att när begreppet "människohandel" används så åsyftar vi människohandel för sexuella ändamål och ingen annan form av exploatering.

Vilka är offren?

En övervägande majoritet av dem som tvingas in i människohandel är flickor och kvinnor. Andelen pojkar som tvingats in i människohandel förefaller dock ha ökat under senare år. Gemensamt för de drabbade är att de kommer från länder som i regel genomgått eller som brottas med svåra ekonomiska, politiska och sociala problem. Dessa problem har i sin tur bland annat genererat fattigdom och hög arbetslöshet. Drömmar och förhoppningar om ett liv i väst med högre lön och bättre chanser till ett bra liv gör också människohandeln möjlig.

Kvinnorna förs ofta in i sexhandeln genom att de ges falska löften om arbete. Inte sällan utlovas arbeten som exempelvis barnpassning, restauranganställning eller dansare i "underhållningsbranschen". Det ska sägas att det inte är ovanligt att flickorna och kvinnorna är medvetna om att de kommer att prostitueras, men att de inte anar under vilka former prostitutionen ska äga rum och där det yttersta priset betalas genom att kvinnorna blir livegna tjänare, helt i förövarnas händer. Vi vill också betona att våld i nära relationer är en bidragande faktor till människohandeln. Många av offren för människohandel har varit utsatta för våld i hemmet. Människor som utsatts för sådant våld kan också ha lättare för att frestas av människohandlarnas erbjudande om ett bättre liv, långt bort från familjen så att de kan komma undan sin plågoande. Fortfarande behövs mer kunskap och fakta om detta samt att frågan lyfts upp på den politiska dagordningen, inte minst inom EU.

Offren fråntas oftast pass och andra värdefulla handlingar när de väl förts in i landet. De vet inte vart de ska vända sig för hjälp. Ofta har de negativa erfarenheter från polis och andra myndigheter i hemlandet – vilket medför att de i vissa fall aktar sig för att vända sig till polisen i det nya landet. Språkhinder, kvinnornas isolering från samhället samt deras många gånger dåliga mentala och fysiska tillstånd, omöjliggör i princip för dem komma bort från förövarna. I flera av de fall som avgjorts i domstol, har det framkommit att inresan i Sverige möjliggjorts genom att kvinnorna kommer från viseringsfria länder.

Fel! Okänt namn på

Människohandelns fruktansvärda konsekvenser

I Utrikesdepartementets skrift ”Fattigdom och människohandel – en strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingsamarbete” (2003), berörs några av de konsekvenser som följer i spåren av den brutala människohandeln. Skriften belyser framför allt de hälsoeffekter och sociala problem som sexslavhandeln medför.

För den enskilda individen handlar det självfallet om mänskligt lidande som får konsekvenser för resten av livet. Det är vanligt att offren utsätts för psykologisk nedbrytning genom att de isoleras, förnedras, hotas och våldtas av sina hallickar innan de förs ut till kunderna. Offren vet sällan vart och hos vem de ska söka hjälp. Ofta görs offren också drogberoende. Risken att de får svåra underlivsskador och blir smittade med könssjukdomar såsom klamydia och hiv/aids är stor. Det är inte heller ovanligt att kvinnorna blir gravida, vilket kan tvinga dem till riskfyllda aborter. I flera svenska rättsfall gällande människohandel för sexuella ändamål, framgår att flickorna utsätts för tortyrliknande övergrepp under lång tid.

För de flesta offren är det en stor social skam att ha varit prostituerad. Det är ofta mycket svårt för dem att berätta vad de varit med om. I deras hemländer finns många gånger inga som helst offentliga medel att bekosta kvalificerad psykologhjälp eller annan hjälp. Om de lyckas ta sig tillbaka till hemlandet är det ytterst få av dem som får någon hjälp med att bearbeta psykologiska trauman. Detta leder i sin tur till att det blir svårt för dem att arbeta och bilda egna familjer. De riskerar ofta att utsättas för nya former av förtryck eller att återsäljas till samma – eller någon annan hallick. När det gäller pojkar som faller offer för människohandel finns det begränsad kunskap, men risken är stor att de kommer i kontakt med andra kriminella gäng eller börjar missbruka. De frivilligorganisationer som finns i ursprungsländerna arbetar i regel med knappa resurser och befinner sig i en omöjlig situation. Många gånger lever de som försöker hjälpa människohandelns offer själva under hot från dem som organiserar handeln.

Människohandeln – en del av den organiserade brottsligheten

I takt med att det blir lättare att resa och verka i olika länder och i takt med att IT-utvecklingen underlättar kommunikationen mellan människor runt om i hela världen, ökar också den internationella kriminalitetens möjligheter att begå brott. Den organiserade brottsligheten finner ständigt nya vägar och områden för att kunna göra största möjliga ekonomiska vinning.

Vad avses då med organiserad brottslighet? Alla medlemsländer i EU använder samma kriterier för att definiera ”organiserad brottslighet”. Några av kriterierna måste alltid föreligga, bland annat samarbete mellan fler än två personer, verksamhet över en längre tid samt att motivet för kriminaliteten är

Fel! Okänt namn på

strävan efter vinning och/eller makt. Därutöver finns det ett antal kriterier som kan, men inte behöver, prägla brottsligheten, till exempel verksamhet på internationell nivå, användande av våld eller andra metoder för hot, någon form av disciplin och kontroll. Människohandel, narkotikasmuggling, handel med vapen och terrorism är exempel på internationell, organiserad brottslighet.

EU:s polisbyrå Europol uppskattar att den organiserade brottsligheten i EU ökar (European Union Organised Crime Report 2003). 2002 rapporterade medlemsländerna in 3 000 kända grupper med ca 30 000 medlemmar. 2003 rapporterades minst 4 000 kända kriminella grupper med nästan 40 000 medlemmar in till Europol. Dagens organiserade brottslighet är enligt Europol alltmer flexibel och engagerar sig i en rad kriminella handlingar – beroende av vilka möjligheter som finns och utefter balansen mellan risktagande och lönsamhet, "high-profit low risk". Människohandel är ett exempel på brottslighet som kan vara mycket lönsam till en låg risk. Det är också därför som vi måste satsa mycket skarpa åtgärder mot människohandel.

Av Europols rapport om trafficking (delrapport från januari 2004) framgår att de kriminella grupper och nätverk som är inblandade i människohandel ofta uppfyller de flesta av EU:s kriterier för organiserad brottslighet. Traditionellt sett består dessa kriminella grupper/organisationer av människor från samma länder som offren kommer ifrån men det finns även ett ökat samarbete mellan olika gäng och nätverk med blandat nationellt ursprung. Tidigare har ägarna till de nattklubbar, barer, hotell och bordeller där människohandelsoffren tvingats jobba som prostituerade varit lokala kriminella. På senare tid har dock även andra nationaliteter tagit över mer och mer av denna verksamhet. Grupperna har väl utvecklade transportvägar och metoder för att få in flickorna/kvinnorna till destinationsländerna. Ett flertal internationella organisationer rapporterar om ett ökat användande av hot och våld mot offren och deras anhöriga i hemlandet.

I Sverige är narkotikabrottsligheten fortfarande ett centralt område för den organiserade brottsligheten, men även bland annat brottet människohandel ökar (KUT-rapport 2002:12, Organiserad brottslighet i Sverige 2001). Gängkriminalitet och kriminella MC-gäng växer sig allt starkare och finns nu representerade i princip över hela landet. Hot om våld mot poliser, andra representanter från de brottsbekämpande myndigheterna och vittnen i rättegångar har ökat. När den organiserade brottsligheten får ökat inflytande i samhället, rubbas tilltron till rättsstaten och statens förmåga att upprätthålla lag och ordning. Det är en farlig väg att slå in på.

Det råder ingen tvekan om att människohandel är en del av den grova, organiserade brottsligheten som måste bekämpas med skarpa åtgärder och ett utvecklat, väl fungerande internationellt samarbete. Folkpartiet anser att det är av avgörande betydelse att detta sker – och att det sker snabbt.

Fel! Okänt namn på

Vässa verktygen mot organiserad brottslighet

Den organiserade brottsligheten har slagit rot i Sverige. I framtiden kan vi förvänta oss en ökad organiserad kriminalitet. Detta konstateras i rapporten ”Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet” (2004, Mobilisering mot narkotika). Samtidigt ligger vi idag långt efter i kampen mot denna typ av kriminalitet. Det behövs en mängd viktiga åtgärder, bl. a. gällande ledning, styrning och samordning inte minst från regeringshåll. Det handlar också om att vi måste kunna komma åt kriminella verksamheternas ekonomiska tillgångar och ha en väl fungerande underrättelseverksamhet. I EU:s utvärdering av informations- och underrättelseutbytet med- och inom Sverige, var man mycket kritisk till hur detta fungerade.

Folkpartiet ser mycket allvarligt på att den organiserade brottsligheten kan få näring och växa i Sverige. Hösten 2003 antog vi ett rättspolitiskt program där vi föreslår krafttag mot de allvarligaste formerna av organiserad kriminalitet. I programmet fastslås nödvändigheten av att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till fler verktyg i sitt viktiga arbete. Det handlar om att polisen ska kunna infiltrera kriminella organisationer, få provocera fram bevis, använda sig av kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning (s.k. buggning). Det handlar också om att rättsväsendet ska få använda kronvittnen, åtalsförhandling och strafflindring. Folkpartiet menar att de förslag som redan finns i denna riktning (SOU 2003:74 Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen) ska införas. I rapporten ”Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet”, bekräftas nödvändigheten av att vi också i Sverige får tillgång till sådana brottsbekämpande verktyg. Det är av stor vikt att harmonisera både lagstiftningen och befogenheterna för polis- och åklagarmyndigheterna samt för tullen i EU:s medlemsländer. Men Sverige ligger idag långt efter många länder när det gäller vässade verktyg i brottsbekämpningen. Den svenska tullkriminalens arbete med att kartlägga kriminella nätverk måste också stärkas med fler anställda och ökade befogenheter. Vi vill också se kraftigt utökade resurser till EU:s polisbyrå Europol som skulle behöva fler analytiker och personer med specialistkompetens till de olika avdelningarna. Europol måste kunna skärpa kampen mot både organiserad brottslighet och terrorism.

Hösten 2005 antogs ett nytt, fördjupat rättspolitiskt program vid Folkpartiets landsmöte. I programmet finns många krav på insatser som vi vill införa mot den organiserade brottsligheten – krav som vi ställer också ställer i riksdagen genom vår motion ”Bekämpa organiserad brottslighet och terrorism” (2005/06).

Biometriska kännetecken i pass

Identitetshandlingar spelar en stor roll i sexhandeln – både genom att offren ofta tas ifrån sina pass när de väl kommit in i destinationslandet, men också för att passen förfälskas. I exempelvis Moldavien är det mycket vanligt förekommande att offrens moldaviska lagliga pass tas ifrån dem och ersätts med

falska pass. Syftet är tvådelat. Människohandlarna kan tjäna pengar på att sälja de moldaviska passen men framförallt ökar kontrollen över offren om de förses med falska passhandlingar – det blir helt enkelt svårare för dem att fly. Detta illustrerar behovet av att passhandlingar måste bli mycket säkrare. Inom EU pågår ett arbete med att införa biometriska kännetecken i pass. Vi menar att det är viktigt med sådana gemensamma identitetshandlingar inom EU men att det även är betydelsefullt att införa biometriska kännetecken i passhandlingar i grannländerna utanför EU, bland annat Moldavien och Ukraina. Dessa länder är särskilt exponerade för människohandel och internationell brottslighet och ett tätare samarbete med EU skulle stärka brottsbekämpningen.

Kopplingen mellan prostitution och människohandel

Bekämpa sexslavhandeln – slå mot efterfrågan på sexuella tjänster

Sverige utgör inget undantag när det gäller människohandel och inte heller här belyser vi kopplingen mellan människohandel och prostitution. De flesta länder är överens om orsakerna till människohandeln. Men det talas inte lika kraftfullt om det avgörande problemet med människohandel – själva efterfrågan. Det är också här som omfattande insatser måste ske, mot den som köper sex. Vi kan inte å ena sidan vara överens om att människohandel för sexuella ändamål är oacceptabelt men å andra sidan se mellan fingrarna när det gäller prostitution. Efterfrågan handlar i båda fallen om att köpa och utnyttja en annan människas kropp för sexuella tjänster.

I Sverige har vi sedan 1999 lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, den s.k. sexköpslagen. Lagen innebär att den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Praxis när det gäller köp av sexuella tjänster visar dock att domstolarna använder den nedre delen av straffskalan och utdömer dagsböter. Om vi verkligen menar allvar i kampen mot sexslavhandel och prostitution, räcker det inte att luta sig tillbaka och hänvisa till att vi är det enda land som har en sexköpslag. Vi måste också se till att den används och att det finns möjlighet till påföljder som markerar allvaret i att utnyttja en annan människas utsatta situation.

Skärp sexköpslagen – inför brottet grovt sexköp

En av de åtgärder som kan behövas är att skärpa lagen och införa brottet grovt köp av sexuella tjänster. Många åklagare som arbetar mot prostitution och människohandel menar att en sådan förändring är nödvändig. Den som har organiserat handeln eller bidragit till den kan dömas för människohandel för sexuella ändamål. Påföljden är fängelse i lägst två och högst tio år. Men den som köper sex kommer ofta undan och kan dessutom endast dömas för köp av

Fel! Okänt namn på

sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader. Detta innebär också att brottet inte är häktningsgrundande. Handlingen kan visserligen också innebära andra sexualbrott, som t.ex. våldtäkt och i dessa fall ge längre straff. Men att köpa sex från en person som är offer för människohandel måste kunna innebära en skarpare påföljd än idag. De som köper sex är orsaken till att prostitution och människohandel kan fortsätta.

Prostitution är en form av exploatering som inte har sin grund i ett fritt förstahandsval, utan ska motverkas på många sätt. Samtidigt ska sägas att det finns en grundläggande distinktion mellan att vara tvingad av omständigheter att sälja sin egen kropp och att få sin kropp såld av andra. Oavsett vad orsakerna till prostitutionen är i det enskilda fallet, vill vi att lagstiftningen mot prostitution skärps och att polis, åklagare och sociala myndigheter förstärker sitt arbete och samarbetet mot prostitution.

Stärk samarbetet mot prostitution och människohandel inom EU

Under de senaste åren har det blåst kraftiga vindar i vissa europeiska länder för att likställa prostitution med andra yrken. Det är framför allt Nederländerna, Belgien och Tyskland som driver denna linje. I dessa länder har fackföreningar och andra sammanslutningar bildats för att driva kravet om att prostitution ska betraktas som ett yrke med rätt till social trygghet, pensionspoäng jämförbart med andra yrken. I Sverige däremot har utvecklingen gått i den motsatta riktningen. Införandet av den svenska sexköpslagen var ett led i kampen mot prostitution. Mycket talar för att lagen även har haft en ”dämpande effekt” på förekomsten av människohandel i Sverige. I och med sexköpslagen har det blivit svårare att erbjuda sexuella tjänster offentligt vilket gör det mer komplicerat att skaffa kunder. Den svenska sexköpslagen har sannolikt också bidragit till att Sverige, av människohandelns föröväre, kommit att anses som ett ”svårt land” att verka i. Samtidigt har utvecklingen av Internet medfört att marknaden för sexuella tjänster har ökat kraftigt och förenklat sexhandeln, i samma takt som polisens arbete har försvårats avsevärt. Landgränserna suddas också ut när flickorna kan bjudas ut via Internet och kontakter lätt kan knytas.

Arbetet mot människohandel och prostitution kan endast bli framgångsrikt om det bedrivs över landgränserna – genom ökat samarbete inom EU och med länder utanför EU. I Europaparlamentet är Folkpartiet aktivt för detta.

Förändra lagstiftningen mot människohandel

Kampen mot människohandeln måste föras med ett helt batteri av insatser. I Sverige trädde ett antal viktiga lagändringar mot människohandel i kraft under 2004. Men i samband med att riksdagen beslutade om lagändringarna, betonade riksdagen också att regeringen snarast måste utreda ytterligare en viktig lagändring. Det handlar om att ändra brottet människohandel så att det utformas på ett sätt som inte längre sätter upp krav på att gärningsmannen ska

Fel! Okänt namn på

ha använt sig av ”otillbörliga medel” för att kunna dömas för människohandelsbrott om offret varit över 18 år gammalt.

Dagens lagstiftning innebär att i de flesta fall där brottsmisstanken först gällt människohandel för sexuella ändamål, har det i stället dömts för koppleri eller grovt koppleri, brott som har en betydligt lägre påföljd. En av orsakerna är just att åklagarna inte kunnat styrka att ”otillbörliga medel” har använts i de fall ett direkt tvång eller hot inte har förelegat. Men i många fall behöver gärningsmännen inte använda sig av tvång eller hot, de kan utnyttja flickornas utsatta situation, lura dem eller på andra sätt få dem att följa med. Kraven på vad som ska räknas som att ha använt sig av ”otillbörliga medel” förefaller ha satts högt i praxis. Lagstiftningen är inte heller helt tydlig när det gäller vad som ska räknas som att ha utnyttjat någons utsatta belägenhet eller att gärningsmannen ska ha tagit kontroll över offret – även när det gäller dessa rekvisit förefaller det som att domstolarna tolkar dem mycket restriktivt. Regeringen skrev själva i det senaste lagförslaget som gällde utvidgat straffansvar för människohandel (proposition 2003/04:111), att det sammanfattande uttrycket ”otillbörligt medel” är något vagt men att det får överlämnas åt rättstillämpningen att med beaktande av legalitetsprincipen närmare tolka rekvisitet. Av de rättsfall som nu finns framgår att det i stort sett varit omöjligt att fälla någon för människohandelsbrottet om offret varit över 18 år, bland annat på grund av att domstolarna tolkar rekvisitet ”otillbörligt medel” mycket snävt.

Folkpartiet anser att dagens svenska lagstiftning mot människohandel inte är tillräcklig.

I betänkandet över lagförslaget om utvidgat straffansvar för människohandel (bet. 2003/04:JuU20), konstaterar riksdagens justitieutskott att kravet på ”otillbörliga medel” har medfört att fokus vid utredningar om människohandel på ett oönskat sätt förskjutits från den misstänktes handlande till offrets bakgrund och situation i hemlandet. Utskottet anser att det kan ifrågasättas om det alls bör vara relevant för frågan om straffansvar vilka bevekelsegrunder som offret har haft för att hamna i denna verksamhet. Fokus bör i stället sättas på det handlande som är straffvärt, och brottet bör vara så utformat att brottsutredningen koncentreras till gärningsmannen. Utskottet skriver också: ”Härtill kommer att synen i Sverige på köp av sexuella tjänster talar för att kriminaliseringen bör innefatta alla åtgärder som i förlängningen syftar till att någon skall utnyttjas i prostitution eller för andra sexuella ändamål och det oavsett om något otillbörligt medel använts eller inte.”

Men regeringen har ännu inte presenterat ett nytt lagförslag till riksdagen. Vi vill betona vikten av att människohandelsbrottet verkligen förändras, enligt ovan eller på motsvarande sätt, så att rekvisiten blir tydligare och att detta sker snarast.

Fel! Okänt namn på

Samla krafterna mot människohandeln

Människohandel är en fråga som skär igenom en rad politikområden. Det är en fråga som berör bland annat jämställdhets-, justitie-, social-, sjukvårds- och utrikesområdet. Att prostitution, utsatthet, fattigdom och slaveri har en djup social dimension i allmänhet och att socialtjänsten således har en särskilt viktig funktion är uppenbart. Idag är politiker oavsett partitillhörighet överens om det angelägna att bekämpa människohandel. Men även om handeln med människor utpekats som ett högprioriterat område, går inte alltid den politiska retoriken hand i hand med den faktiska verkligheten. Under de senaste fem, tio åren, då det blivit uppenbart att Sverige inte förskonats från människohandel, har låga öronmärkta anslag till bekämpning av människohandel tillskjutits. Konkreta politiska åtgärdsförslag har uteblivit.

Polisen, socialtjänsten och andra berörda myndigheter vittnar om både en krisartad ekonomisk verklighet och brist på såväl kunskap som vilja ute i organisationerna. En samordnad styrning saknas av de brottsbekämpande myndigheterna och deras samarbete med socialtjänsten och frivilligorganisationer. Socialtjänstens ansvar sträcker sig inte längre än till att återsända offren till deras hemländer. Men att skicka tillbaka kvinnorna försvårar möjligheten att utreda brotten och lagföra brottslingarna. Det innebär också avsevärda risker för kvinnorna som ofta utsätts för våld, hot och social utfrysning i hemlandet.

Folkpartiet kräver att myndigheter och andra berörda organisationer får tillgång till effektiva och rättssäkra verktyg, kompetens och resurser. Vi kräver att krafterna – på alla plan – samlas för att bekämpa människohandel.

Säg ja till arbetskraftsinvandring

Möjligheten till arbete är en av nyckelfaktorerna för att bekämpa människohandeln. Om människor på laglig väg ges möjlighet att komma till Sverige och Europa för att arbeta, kan risken att hamna i händerna på hänsynslösa människohandlare minska. Om EU:s arbetsmarknad blir öppnare, skulle många av de unga kvinnor som idag misshandlas och utnyttjas på västeuropeiska bordeller kunna ha vanliga arbeten, med riktig lön och rimliga villkor.

Bevilja permanenta uppehållstillstånd

I propositionen ”Människosmuggling och tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen m.m.” (prop. 2003/04:35) föreslog den socialdemokratiska regeringen att tillfälliga uppehållstillstånd ska beviljas till de kvinnor och barn som fallit offer för människohandel och som ska vittna i Sverige. Men att ge tillfälliga uppehållstillstånd för offer för människohandel – avsett att gälla endast för den tid som rättsprocessen kräver – är inte tillräckligt. Många offer för människohandel har utsatts för sådana fruktansvärda övergrepp att de ska kunna beviljas permanenta uppehållstillstånd. Hotbilden mot

offren måste alltid redas ut. Vi vill att det införs en möjlighet för dem som konstaterats vara offer för människohandel att i normalfallet kunna få rätt att stanna i Sverige av humanitära skäl.

När det gäller lagstiftningen om uppehållstillstånd för människohandelsoffer i andra länder inom EU, är den italienska lagstiftningen långtgående med syftet att skydda offren och hjälpa dem genom bl.a. tillgång till det sociala välfärdssystemet och genom utbildningsmöjligheter. Sverige och EU bör kunna utvärdera det italienska exemplet och titta närmare på möjligheter att införa valda delar i den egna lagstiftningen.

Förbättra utbildningen för hela rättsväsendet och socialtjänsten

Enligt Rikskriminalpolisens lägesrapport sker en stor del av försäljningen av sexuella tjänster via Internet. Detta är verkligheten i Sverige liksom i andra länder. Underrättelseinformation och information från förundersökningar visar att Internet har kommit att spela en allt viktigare roll när det gäller att rekrytera sexköpare. Det är därför av stor vikt att polisen ges möjlighet till bättre utbildning och mer kunskap om hur man ska bekämpa sexhandeln. Men då behöver polisen också tillgång till modern teknik.

När det gäller både de brottsbekämpande myndigheterna och socialtjänsten vet vi också att kunskap, kompetens, intresse och engagemang för människohandelsfrågan, framför allt inom polisen, varierar. Men tullen, polisen, åklagarna, domstolarna och socialtjänsten måste ha kunskap om människohandelns orsaker, konsekvenser och hur den ska bekämpas. Vi vill därför att utbildningen för berörd personal inom samtliga brottsbekämpande myndigheter förstärks.

Socialdepartementet måste ta större ansvar

På vilket sätt är det svenska samhället berett att ta hand om offren för människohandeln? Socialdepartementet har det yttersta ansvaret bland annat för att sexuellt exploaterade barn som påträffas i Sverige får viss hjälp. Men socialtjänstens insatser varierar stort över landet, bland annat på grund av en svår ekonomisk situation och en verklighet där det bland annat råder brist på lägenheter till skyddat boende för offren. Denna situation innebär att fler flickor och kvinnor har tvingats åka tillbaka till sina hemländer för att där invänta ett fortsatt rättegångsförfarande i Sverige. Väl i hemländerna finns det inte någon möjlighet att garantera att kvinnorna i väntan på rättegång får något skydd mot hallickarna eller deras kontakter. Att kvinnorna tvingas tillbaka till sina hemländer är också problematiskt för svenska myndigheter, då rättegångspersonal och polis måste flygas till kvinnans hemland för att där fortsätta förhör med henne. Detta är kostsamt och riskerar också att förlänga hela rättegångsprocessen. Det är därför mycket angeläget att socialtjänstens uppdrag förtydligas så att myndigheten kan leva upp till sina skyldigheter.

Fel! Okänt namn på

Möjligheten för socialnämnden att ansöka om tvångsomhändertagande enligt lagen om vård av unga när det gäller barn som är offer för människohandel, måste också belysas.

I april 2003 startade ett pilotprojekt för samordning av organisationers och myndigheters arbete för människor som fallit offer för människohandel i Stockholms län. Projektet får medel från Europeiska Flyktingfonden och samordnare för projektet är Stiftelsen Kvinnoforum i Stockholm. Rikskriminalpolisen, Åklagarmyndigheten i Stockholm, Socialstyrelsen och Migrationsverket Region Stockholm är några av deltagarna. Projektets primära syfte är att förbättra stödet till offren samt effektivisera handläggningen av människohandelsärenden. Detta är ett alldeles utmärkt initiativ som vi vill ska permanentas och införas i fler län runt om i Sverige.

Riktade jämställdhetsinsatser behövs för att stoppa sexhandeln

Även om handeln med människor är en konsekvens av fattigdom och maktlöshet har den sin drivkraft ur det faktum att det finns personer som anser sig ha rätt att köpa andra människors kroppar. För att bekämpa inställningen att män har rätt att köpa kvinnor, måste ett intensivt opinionsarbete bedrivas. I grunden handlar det om respekten för mänskliga rättigheter och om synen på kvinnans rätt till sitt eget liv, sin egen fria vilja och sin egen kropp.

Vi anser att det bör göras riktade informationsinsatser på till exempel flygplatser, färjeterminaler och andra internationella mötesplatser som beskriver vad människohandel är samt under vilka omständigheter kvinnor, flickor och pojkar tvingas leva under. Uppförandekoder för personal vid internationellt verksamma organisationer och företag måste uppmuntras och stödjas. Svenska staten och kommunerna bör föregå med gott exempel och anta uppförandekoder för alla personer som är verksamma utomlands på deras uppdrag.

Vi vill också införa nolltolerans mot att internationella organisationers personal, utnyttjar offer för människohandel eller begår andra övergrepp mot civila. Personal utsänd av internationella organisationer som utnyttjar dessa människor, skall omedelbart avskedas och sändas hem. Om organisationer där detta förekommer inte medverkar till att utreda och agera mot dessa övergrepp skall detta i särskilt allvarliga fall kunna leda till att Sverige minskar sin medfinansiering.

EU – en central aktör i kampen mot människohandel

Stärk Europol

EU:s polisbyrå Europol startade sin fulla verksamhet i Haag 1999. Europol har till uppgift att förbättra samarbetet mellan medlemsstaternas myndigheter gällande förebyggande och bekämpande av internationell brottslighet som

Fel! Okänt namn på

berör två eller flera medlemsstater där organiserad brottslighet är inblandad. Europol fungerar som koordinator genom att sammanställa och analysera information och underrättelser från de brottsbekämpande myndigheterna i varje medlemsland. Materialet kan sedan ligga till grund för det nationella, operativa arbetet och för övergripande analyser. Europol kan samordna insatser som omfattar flera medlemsländer samt tillhandahålla expertis och teknisk stöd för brottsutredningar. Europol har inga egna operativa befogenheter och får således inte till exempel gripa eller förhöra enskilda människor eller spana på misstänkta brottslingar. Detta kan endast göras av polisen i varje enskilt medlemsland.

Att bekämpa människohandel är ett av Europols huvudområden och en särskild enhet "Crimes against persons" arbetar mot detta samt med migrationsfrågor, barnpornografi och handel med organ. Europol erbjuder medlemsstaternas rättsliga myndigheter operativt samarbete via de nationella sambandsmännen som är stationerade vid Europols högkvarter i Haag samt genom att Europols egna kriminalunderrättelse-analytiker och experter på människohandel arbetar med att tillföra information till medlemsstaternas operativa arbete. Europol samarbetar även med den internationella polisorganisationen Interpol och med EU:s åklagarsamarbete Eurojust.

Europol har deltagit i flera framgångsrika projekt för att bekämpa människohandel, bland annat "Operation Leda". Det övergripande målet med Leda var att bekämpa människohandel genom samtidigt koordinerade tillslag/operationer av de rättsliga myndigheterna i de deltagande länderna, bland annat Albanien, Makedonien, Bulgarien, Italien och Grekland. Europol stödde projektet genom att samla in, bearbeta och analysera information och därmed även utvärdera hela projektet. Operation Leda är ett exempel på vikten av samarbete – det genomfördes under en vecka och ledde till att 45 personer greps i olika länder, misstänkta för människohandel för sexuella ändamål. Ytterligare 257 personer misstänkta för sådan handel identifierades, 145 utredningar inleddes 216 offer identifierades och 569 förhör gjordes under den aktuella tiden (KUT-rapport 2004:2, Människohandel för sexuella ändamål).

Utöka samarbetet och utbildningen av rättsliga myndigheter

Den organiserade brottsligheten som bedriver människohandel känner inga gränser. Folkpartiet menar att det är nödvändigt att EU:s brottsbekämpande organ och de nationella rättsliga myndigheterna i medlemsländerna utökar sitt samarbete över gränserna – annars kan vi aldrig bekämpa denna typ av brottslighet.

Av Europols rapport om trafficking (delrapport från januari 2004) framgår att Operation Leda har visat att arbetet med att bekämpa människohandel måste stärkas och förbättras mellan medlemsstaternas rättsliga myndigheter – både genom samarbete på nationell och internationell nivå. Det har också visat att det finns behov av vidareutbildning av rättsväsendets personal – både på nationell och internationell nivå gällande människohandel och för deltagande i framtida operationer som Leda.

Fel! Okänt namn på

Medvetenheten om Europol och dess verksamhet är idag låg hos många nationella rättsliga organ, även i Sverige. Av lika stor betydelse är det därför att den nationella enheten, "Europol national unit", i varje medlemsland inrättas i tydlig och utvecklad form samt att den fungerar väl och uppnår en viss status i varje medlemsland. Det är mycket viktigt att sådana enheter nu upprättas i de nya medlemsländerna. EU:s tio nya medlemsstater medför också nya möjligheter att samarbeta bättre med länder som utgör ursprungsländer för människohandel. Även EU:s åklagarsamarbete Eurojust måste stärkas i kampen mot den organiserade brottsligheten och människohandel.

Folkpartiet vill att stöd och utbildningsinsatser riktas särskilt mot de nya medlemsländerna och att arbetet fortsätter utvecklas i de gamla. Samarbetet mellan Europol, Eurojust och Interpol måste också bli bättre.

Inrätta EU-program för vittnesskydd och brottsoffers säkerhet

Brottet människohandel präglas av hot och våld mot offren och även mot deras anhöriga i hemlandet. Offer för människohandel vistas ofta illegalt i destinationslandet vilket gör att de inte gärna tar kontakt med myndigheterna. Många gånger hotas de och utsätts för våld om de ändå försöker få hjälp. Falska dokument används och offren fråntas pass m.m. när de kommer till destinationslandet. Enligt Europol (delrapport från januari 2004) visar rapporter från 2003 att det har skett en stor ökning av offer från Rumänien och Bulgarien sedan kravet på Visa togs bort till Schengenstaterna.

Folkpartiet menar att det är av avgörande vikt att offren får det stöd och skydd de behöver – både i landet där en eventuell rättegång hålls och när rättsprocessen är över men också i hemlandet om de åker tillbaka. Att vittna i rättegångar där organiserad brottslighet är inblandad är inte riskfritt. En del av vittnena är dessutom själva offer för människohandel och kan därför vara särskilt utsatta.

För att kunna genomföra fler rättsliga processer mot människohandelsbrott måste medlemsländerna utveckla ett gemensamt vittnesskyddsprogram. Vi anser även att medlemsländerna måste samarbeta om offrens säkerhet – inte minst om de åker tillbaka till ursprungslandet. Ett gemensamt program för brottsoffers säkerhet bör därför utvecklas. Medlemsländernas polismyndigheter måste ha väl utvecklade metoder för riskbedömning och samarbete gällande brottsoffren och deras anhöriga.

Harmonisering av lagstiftningen mot människohandel och snabbare implementering

I viss mån har man inom EU samordnat, dvs. harmoniserat medlemsländernas straff- och processrättsliga lagstiftning, bland annat gällande människohandel, terrorism, en europeisk arresteringsorder och gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. En fortsatt harmonisering är nödvändig, olika nationell lagstiftning gällande organiserad brottslighet skapar stora hinder för ett effektivt europeiskt samarbete och kommer sannolikt öka i och med EU:s utvidgning.

Det är av stor vikt att också harmonisera befogenheterna för polis- och åklagarmyndigheterna samt för tullen i kampen mot människohandeln. Möjligheter till bland annat hemlig rumsavlyssning (s.k. buggning), infiltration, bevisprovokation och åtalsförhandling är viktiga brottsbekämpande verktyg som till exempel Sverige saknar. Folkpartiet anser att det är viktigt att även Sveriges rättsliga myndigheter får tillgång till bättre brottsbekämpande verktyg – inte minst för ett effektivare arbete mot människohandel.

För den gemensamma brottsbekämpningen inom EU är det av central vikt att medlemsstaterna snabbt ratificerar och genomför de beslut som faktiskt redan har fattats. Detta kan dock dröja lång tid för många länder. Folkpartiet anser därför att medlemsländerna måste åläggas ett större ansvar för att verkligen snabbt börja tillämpa både nya bestämmelser och de som redan finns. Detsamma gäller medlemsländernas inrättande av nationella enheter som ”Europol national units” och förankringen av dessa samt information och utbildning om deras verksamhet och samordnande funktion.

Vi menar också att det är av största vikt att medlemsländerna verkligen satsar resurser så att de nationella rättsliga myndigheterna inte försenar eller försvårar arbetet på den gemensamma nivån. Gällande människohandel måste tillräckliga ekonomiska medel avsättas, en tydlig prioritering av brottstypen göras samt utbildningsinsatser genomföras. Detta gäller i allra högsta grad även Sverige.

Stärk det internationella samarbetet mot människohandel

Förutom ett aktivt arbete inom de nuvarande EU länderna måste EU ställa högre krav på såväl nuvarande medlemsländer som kommande ansökar- och kandidatländer att prioritera bekämpandet av människohandel. Arbetet inom Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE) är också viktigt. Organisationens 55 länder från USA till Centralasien antog vid sitt toppmöte i december 2004 en gemensam handlingsplan för att bekämpa människohandel och inrättade en s.k. hög representant mot människohandel. Även inom Europarådet bedrivs sedan flera år arbete mot människohandel, ett arbete som behöver intensifieras.

För Sveriges del bör Sidas insatser mot människohandel i bland annat Östeuropa kraftigt utökas. Det gäller rättsligt samarbete med de länder där många människohandelsoffer kommer ifrån, bistånd för särskilda åtgärder i dessa länder för att motverka kvinnohandel samt åtgärder för att underlätta hemkomsten, skyddet och återanpassningen. Det förekommer idag stöd till ett antal projekt som i många fall är framgångsrika men omfattningen måste öka. Stödet till ”Non governmental organisations” (NGO:er) behöver även utökas och utvärderas. Många NGO:er har ofta ett bättre kontaktnät och större möjligheter än myndigheterna att kunna nå de mest utsatta kvinnorna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 september 2005

Lars Leijonborg (fp)

Bo Könberg (fp)

Marita Aronson (fp)

Tobias Krantz (fp)

Karin Pilsäter (fp)

Tina Acketoft (fp)

Torkild Strandberg (fp)

Jan Ertsborn (fp)

Cecilia Wigström (fp)

Yvonne Ångström (fp)

Martin Andreasson (fp)

Anna Grönlund Krantz (fp)

Ulf Nilsson (fp)

Erik Ullenhag (fp)

Johan Pehrson (fp)

Karin Granbom (fp)

Helena Bargholtz (fp)

Liselott Hagberg (fp)